

מדיניות ארה"ב כלפי ישראל והמזרח התיכון גיליון 76 (מרץ 2019)

השגריר (בדימוס) ברוך בינה*

אפריל 2019

ישראל, הקהילה היהודית והמחוקקים אמריקאים - ישראל כיכבה החודש בושינגטון. נתניהו, יריבו בני גנץ ופוליטיקאים נוספים הגיעו לוועידה השנתית של השדולה הפרו-ישראלית איפא"ק, ששוב [עוררה שאלות](#) בארה"ב לגבי עוצמתה (ויש שיאמרו, יהירותה) של השדולה. סגן הנשיא מייק פנס ניצל את הפורום להשתלחות בשמונה מועמדים דמוקרטיים לנשיאות שנמנעו מהשתתפות בוועידה, בטענה שריסקו את התמיכה האמריקאית הדו-מפלגתיות בישראל. [אלא שבחינה מדוקדקת](#) של הושינגטון פוסט העלתה כי פרט לסנטור ברני סנדרס, שהצהיר כי לא יגיע שכן אינו מעוניין לפגוש מי שאינו תומך בפתרון שתי המדינות, היו למועמדים הדמוקרטים הסברים טובים לאי-הגעתם, והם הקפידו לפגוש את נציגי הקהילות היהודיות מהמדינות שלהם שהגיעו להשתתף בוועידה. עם זאת, אין להקל ראש בתופעה, ויש לשים לב במיוחד להתבטאותו של הצעיר המבטיח בטו אורוק מטקסס, שגזר גזרה שווה בין נתניהו שמתחבר לגזענים לבין חולשתו של עבאס, כגורמים מעכבי-שלום.

בסמיכות זמנים לוועידה עלתה סוגיית המוסלמים בארה"ב. חברת הקונגרס הדמוקרטית המוסלמית אילהאן עומאר יצאה ב-6.3 נגד "ארגונים המעודדים נאמנות למדינה זרה", ונזפה בעקבות זאת על ידי המנהיגות הדמוקרטית בבית הנבחרים. בדיון סגור שהתקיים ב-7 במרץ בהשתתפות מחוקקים דמוקרטים יהודים ומוסלמים, הם לא הגיעו להסכמות על אופן ההתנהלות סביב הנושא הישראלי והיהודי, מעבר לצורך להמשיך ולהידבר. בכל אופן, בחירות האמצע שהתקיימו בנובמבר 2018 סיפקו הצעה אל [סוגיית האסלאמופוביה](#), שחורגת מהדיון הציבורי על אודות כיסוי הראש שלובשת עומאר: 166 מוסלמים רצו לפריימריז השונים, למועצות ערים, ולבתי מחוקקים מדינתיים. 40 אחוזים מהם דיווחו שספגו התבטאויות אנטי-מוסלמיות מעטות, שליש דיווחו על התבטאויות קשות, ורק ארבעה דיווחו שלא נתקלו באסלאמופוביה.

למפלגה הדמוקרטית אין בעיה של אנטישמיות כמו זו מבית מדרשו של מנהיג הלייבור הבריטי. אולם אלה שלא למדו כיצד למתוח ביקורת על ישראל מבלי להיחשב אנטישמי, יפיקו לקחים מהמקרה של עומאר. בינתיים, מחוקקים דמוקרטים הגישו – יחד עם שני רפובליקנים – הצעת חוק האוסרת על BDS. זוהי הצעת-המשך להצעת חוק מטעם הרפובליקנים בסנאט (הצעת החוק הראשונה שהגישו במהלך 2019) בדבר התמיכה בישראל, ושעוררה התנגדות מנימוקים של חופש הדיבור. הנשיא טראמפ והרפובליקנים מנסים לנצל את הנושא לטובתם. טראמפ כינה את הדמוקרטים "המפלגה האנטי-ישראלית והאנטי-יהודית", ואולם עד כה לא עלה בידו למשוך את היהודים. סקרי מכון פיו מינואר ופברואר 2019 מלמדים כי רק 24 אחוזים מהיהודים בארה"ב מעניקים לטראפ ציונים טובים. [סקר מכון גאלופ](#) שהתקיים בחודש פברואר הצביע על ירידה מסוימת בתמיכה בישראל, שעומדת כיום על 59 אחוזים מכלל הציבור האמריקאי (לעומת 21 אחוזי תמיכה בפלסטינים, שמהווים עליה קטנה לעומת ממצאים קודמים). הירידה ניכרת בקרב מצביעי שתי המפלגות, אך היא דרמטית אצל הדמוקרטים. על פי הסקר, שיעור התמיכה של רפובליקנים בישראל עומד על 76 אחוזים, ואילו של דמוקרטים – 43 אחוזים בלבד.

תכנית השלום, ההכרה ברמת הגולן, ושיתוף פעולה בתחום הסחר והאסטרטגיה: טרם נודעו פרטים רשמיים על "תכנית המאה" של טראמפ, אך במכון וושינגטון היו שהעריכו [שבשל מסך הסודיות](#) והמשמעת המבצעית האופף אותה היא עוד עשויה להצליח, וזאת בניגוד לעמדה הסקפטית הרווחת בושינגטון בקשר לתכנית. השליחים האמריקאים קיימו בתקופה האחרונה שיחות עם מנהיגים ערבים, בהם הציגו לדבריהם

* השגריר לשעבר ברוך בינה הוא עמית מדיניות במכון מיתוים. הוא שירת בין היתר כסמנכ"ל צפון אמריקה במשרד החוץ, כשגריר ישראל בדנמרק, כסגן ראש הנציגות בושינגטון, וכקונסול כללי בשיקגו.

את החלקים הכלכליים מהתכנית המתגבשת. לצד המשך ההתנצחויות שלו ברשת הטוויטר עם המנהיגות הפלסטינית, בירך ג'ייסון גרינבלאט על מינוי מחמד א-שתייה כראש הממשלה הפלסטיני החדש, אך נראה שגם לאחר המינוי הזה לא יחודשו המגעים בין הרשות הפלסטינית לממשל טראמפ. סגירת הקונסוליה האמריקנית בירושלים, אשר שימשה בפועל כשגרירות ארה"ב אל הפלסטינים, ויצירת "משרד פלסטיני" במסגרת שגרירות ארה"ב בירושלים נתפסת אף היא כמבשרת את הכיוון אליו צועדת ארה"ב בתכנית השלום של טראמפ.

הצהרת טראמפ על הכרה בריבונות ישראל ברמת הגולן התקבלה בתשואות על ידי ממשלת ישראל וארגוני ימין אמריקניים כגון Christians United for Israel (CUFI), אך גונתה על ידי 14 חברות מועצת הביטחון (למעט ארה"ב), 28 חברות האיחוד האירופי וגורמים בינלאומיים נוספים. אחרים הטילו ספק בנחיצותה, שכן היא מושכת תשומת לב לנושא שאיש בעולם הערבי (פרט לאסד) לא רצה לעסוק בו, והובילה את האופוזיציה הסורית להודיע שתאפשר פעילות חזבאללה נגד ישראל מהצד הסורי של רמת הגולן.

בארה"ב גובר החשש מיחסי ישראל-סין. פומפאו אמר בראיון כי אמנם בסין יש אפשרויות רבות אך ארצות המתקשרות עמה צריכות להיות מודעות גם למאמצי הריגול שלה. נתניהו הודיע לטראמפ על הקמת וועדה להגבלת השקעות סיניות בישראל. ואילו בתחומי הסחר, הממשל האמריקאי מתכנן לקיים משא ומתן עם ישראל על שינוי הסכם הסחר כך שיקל על יבוא סחורות חקלאיות מארה"ב לישראל, וזאת במסגרת מאמציו הגלובליים של הממשל להגדלת היצוא האמריקני, מהם גם ישראל אינה פטורה.

איראן וחזבאללה: ארה"ב מאשימה כי איראן נכונה בכל רגע לחדש את מאמצי ההשגת נשק גרעיני, ואכן ב-22 במרץ הכריזה ארה"ב על 14 איש ו-17 מוסדות הקשורים למנהלת ההגנה והחדשנות האיראנית כמי שעוסקים בכך ומפריים התחייבויות בנושא. בתום ארבעים שנה למהפכה האסלאמית, איראן עדיין איננה מעוניינת ביחסים אמיתיים עם ארה"ב ומוסיפה לראות בארה"ב את "השטן בגדול". הדבר [מוביל לתסכול](#) בקרב חוגים מסוימים בארה"ב. בינתיים, הסנקציות האמריקניות פוגעות בכלכלה האיראנית המקרטעת ובשלוחי איראן באזור. הצלחת מדיניות "הלחץ המקסימלי" של טראמפ הדהדה בנאום הנרוז של המנהיג העליון ח'מנאי, בו הדגיש את הקשיים ולא דיבר על אור בקצה המנהרה. הוא גם כרך בנאום את אירופה עם ארה"ב בתור מי שדיכא את איראן. אך באיראן ממתנים לממשל האמריקאי הבא. לפחות שלושה מועמדים דמוקרטים (סנדרס, וורן והאריס) הודיעו על כוונתם להחזיר לתוקף את הסכם הגרעין.

הסנקציות האמריקניות על איראן פוגעות גם בסוריה ובחזבאללה. אספקת הדלק האיראני לסוריה באמצעות מכליות כמעט שחדלה, והמכלית האחרונה הגיעה ב-2 בינואר. צומצמה גם התמיכה איראנית בחזבאללה, שלפי דברים שאמר מזכיר המדינה פומפאו בבירות ב-19 במרץ הגיעה ל-700 מיליון דולר בשנה. חזבאללה נוקט בצעדי צנע: משכורות צומצמו במחצית, כוחות הוסגו מסוריה והארגון מחפש מקורות מימון חלופיים, כגון הגברת הברחות ומיצוי תקציבי משרדי ממשלה לבנוניים. על וושינגטון לוודא אפוא שכספי הסיוע (CEDRE) שמועברים מהבנק העולמי, ערב הסעודית ומדינות נוספות ללבנון, יועברו ישירות ליעדם ולא דרך הממשלה בבירות.

סוריה: הנשיא טראמפ הציג בגאווה [מפה של סוריה](#) לפני ואחרי הבסת דאעש, ודוברת הבית הלבן קבעה שהחליפות חוסלה במאה אחוזים. מפקד סנאקום [שיגר ברכה](#) ל"כוחות הדמוקרטיים הסורים" על חיסול המעוז האחרון של דאעש, אך ארה"ב ערה לכך שהארגון יכול לשוב והשליח המיוחד ג'ים ג'פרי, אמר ב-25 במרץ כי המערכה נגד דאעש תימשך. בשטח, עדיין לא עלה בידי ארה"ב לכוון "אזור בטוח" בצפון מזרח סוריה, והדבר תלוי גם ביכולתן של ארה"ב ותורכיה לשתף פעולה. בכך אמורה ארה"ב למלא אחר הבטחתה להגן על הכורדים ועל ה-YPG, שתפקידו בחיסול החליפות היה משמעותי. היועץ לביטחון לאומי ג'ון בולטון העלה כי אחת הסיבות לרצון האמריקני ליישב את סוגיית צפון סוריה היא הטיפול בכ-800 עד 1,000 לוחמי דאעש מערביים ובני משפחותיהם. ארה"ב מקיימת מגעים בנושא וישובם ושיפוטם עם מדינות אירופיות. כמו כן, יש [בעיה עצומה](#) של כ-2,500 ילדים של לוחמי דאעש שבאו מארצות מערביות, חונכו לג'יהאד ואומנו לבצע גזרי דין מוות, ושקעת יש להכין להם תכנית חינוך משקמת.

במקביל, מנסה ארה"ב למנוע "מסדרון איראני" בצפון סוריה, ונמשכות אי-ההבנות ביחס לכוונות הנסיגה שלה מסוריה. לצד דברי מפקד סנטקום שאין תאריך יעד סופי לנסיגה, נמסר על השארת כ-1,000 חיילים אמריקאים. טראמפ, לעומת זאת, חזר שוב על כוונתו להשאיר 400 חיילים בלבד. ממשל טראמפ נקלע

לסתירה בין מחויבויותיו להסיג כוחות מחד גיסא ולהביס את דאעש מאידך גיסא, ופנה למדינות אירופיות שישגרו כוחות, בהבטיחו פעילות מקבילה משטח עראק (שאינה נלהבת מכך) וגיבוי לוגיסטי ומודיעיני. גם האירופים אינם נלהבים בהכירם את התזזיתיות של טראמפ ומתוך חשש שמבצע נגד דאעש יהפוך למבצע נגד איראן, בו אינן מעוניינות. עוד פועלת ארה"ב לעיכוב יוזמות של מדינות ערביות לחידוש קשרים עם סוריה, בניגוד לרוסיה שדווקא תומכת בכך.

המשך המתיחות בין ארה"ב לתורכיה: אי-ההסכמה בסוגיית צפון-סוריה מעצימה את המשבר בין ארה"ב לתורכיה סביב מערכות ה-S-400 הרוסיות בהן מעוניינת תורכיה. טראמפ הבטיח "להרוס את הכלכלה התורכית" כתגובה לתקיפה אפשרית של תורכיה נגד הכורדים (בכל מקרה הוא מתכוון לעצור את הסכם ההעדפה עם תורכיה, במסגרתו מייצאת תורכיה לארה"ב מוצרים בסך 1.7 מיליארד דולר, אך זאת גם מטעמים כלכליים גלובליים). טראמפ חתם על צו המונע אספקת מטוסי F-35 לתורכיה כל עוד זו אינה נסוגה מעסקת ה-S-400, וענקית הטכנולוגיה הבריטית BAE ובעקבותיה חברת רולס רויס נסוגו מעסקה בת 100 מיליון ליש"ט עם קבוצת KALE התורכית לבניית מטוס קרב תורכי. ארדואן הגיב בנאום לוחמני בו טען ש"לא יכריחו את תורכיה לבלוע את אשר כבר ירקה". במקביל, מזכיר המדינה פומפאו השתתף במפגש הברית ההלנית בירושלים ב-20 במרץ, בו השתתפו מנהיגי ישראל, קפריסין ויוון. נותר לראות אם החלשות מפלגתו של ארדואן בבחירות המקומיות שנערכו בתורכיה ב-31 במרץ תמתן את עמדותיו מול ארה"ב.

עיראק: סוגיית נוכחות הכוחות האמריקניים בעיראק מאותגרת על ידי שני כוחות מנוגדים: מצד אחד, האיראנים הרוצים לראות עיראק חלשה שתלויה בהם, ומצד שני, כוחות לאומניים יותר כגון מקתדא אל-צדר. היטיב לבטא את הקונפליקט העיראקי יו"ר הפרלמנט מחמד חלבואסי, אשר בביקורו בווישינגטון החודש הבהיר את חשיבותם של יחסים מיוחדים עם ארה"ב, אך ללא התעלמות מאיראן. ארה"ב פועלת במתינות ונמנעת מהתכתשות עם עיראק וממהלכי חקיקה שיגבילו את נוכחות הכוחות שלה שם, שכן נוכחות זו חיונית ליציבותה של עיראק, ליכולתה להתגבש מחדש ולגייס את המשאבים הנחוצים לה. אולם טראמפ, בשל רצונו להפגין נחישות בכל הקשור לסוריה וכן להעליל על אובמה שהוא היה זה שבגישתו הליברלית יצר את דאעש, מגלה חוסר רגישות לעיראק והרטוריקה הקשוחה שלו בהקשר הסורי-תורכי לוקחת את השימוש בשטח העיראקי כמובן מאליו. גישה זו אינה מסייעת לתומכי ארה"ב בפרלמנט העיראקי, החוששים כי ללא נוכחות ארה"ב יחזור הכאוס של 2011 שהביא לכיבוש שליש משטח המדינה על ידי דאעש. רטוריקה זו גם מעצימה תיאוריית קונספירציה בעיראק לפיה ארה"ב יצרה את דאעש כדי להשתלט על המדינה. גם ההכרזות האמריקניות על ארגונים עיראקים כארגוני טרור, ובהם ארגונים במימון ממשלת עיראק או כאלה שיש להם ייצוג פרלמנטרי לגיטימי, גורמת לניכור. ארה"ב מקווה שהכרזתם כארגוני טרור תקל על סילוקם, אך פעילות זו – אותה מוביל פומפאו – עלולה לגרום צעדי נגד שיגבילו את תנועתם של 5,200 החילים האמריקניים בעיראק.

סקר דעת קהל שנערך לאחרונה בכווית מצביע על חשדנות ואף עוינות מסוימת כלפי ארה"ב, ששחררה את כווית מן הכיבוש העיראקי לפני כשני עשורים. הסקר מלמד כי טראמפ זוכה בכווית ל-5 אחוזי תמיכה בלבד, וזאת בדומה לפוטין, ובשיעור נמוך משמעותית מהתמיכה בארדואן (43 אחוזים) ובנשיא סין (34 אחוזים). זאת, על אף ש-49 אחוזים מהנשאלים ציינו כי הם רואים את עצם היחסים עם ארה"ב כחשובים מאד אן חשובים.

אלג'יריה: אתגר עמו תצטרך ארה"ב להתמודד הוא החדירה הזוחלת של רוסיה לצפון אפריקה, כולל לוב, מדינות המגרב ואפילו מצרים. פוטין מזהה את ההיעלמות האמריקנית כהזדמנות לרוסיה לבטא עצמה מחדש במרחב, ובעיקר באלג'יריה, שם יש ירידה כלכלית מואצת (צמצום יתרות מטבע החוץ במחצית מ-190 מיליארד ל-90 מיליארד דולר, וזינוק האינפלציה ל-5.59 אחוזים), ועקב כך הגירה לאירופה, בעיקר של צעירים. ארה"ב קיימה מעקב פאסיבי אך מוטרד סביב סוגיית המשך או סיום כהונתו של הנשיא הישיש עבד אל-עזיז בוטפליקה והרעיונות על הקמת "רפובליקה שנייה" אחרי לכתו. על אף שארה"ב אינה קרובה לאלג'יריה כמו למרוקו או תוניסיה, אלג'יריה היא בכל זאת שותף חשוב נגד אל-קאעדה. המחאות באלג'יריה, כמו גם הביקורת במזרח התיכון על בן סלמאן, מעידות שהמזרח התיכון עומד אולי בפני מחאה פוליטית מחודשת. בעשור הקודם לא הבינה ארה"ב כי המזרח התיכון חווה גל של מחאה חברתית, ויש חשש שגם בפעם הבאה לא תשכיל ארה"ב להבין זאת.

המלצות: ההמלצה היחידה התקפה עד לאחר הבחירות בישראל, לכל המועמדים, היא לשקם את היחסים עם הקהילה היהודית בארה"ב ולהתמיד בקשר עם שתי המפלגות שם. יש לאתר ולזהות את הכוורות הפוליטיות והמקצועיות של המועמדים המובילים לנשיאות ולקיים עמם קשר רצוף ובעל תכנים מדיניים רלבנטיים, וזאת ביידוע ובשיתוף הנציגויות הדיפלומטיות הישראליות בארה"ב.

אירועים מרכזיים בחודש מרץ 2019

[סגירת הקונסוליה האמריקאית בירושלים והכפפת העיסוק בפלסטינים לשגרירות בישראל](#)

סקרים מראים על ירידה [בתמיכה הציבורית](#) האמריקאית בישראל

המשך [שיחות](#) בנושא תכנית השלום בין ממשל טראמפ למנהיגים ערבים

כינוס ועידת [איפא"ק](#) בהשתתפות ראש הממשלה נתניהו ויו"ר כחול לבן גנץ

[הכרה](#) אמריקאית בריבונות ישראל על הגולן

[מתיחות](#) אמריקאית-תורכית סביב עסקת ה-S-400 בין תורכיה לרוסיה